

مقایسه خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری دانشجویان رشته کارآفرینی با دانشجویان سایر رشته‌های دانشگاه تهران

Comparison of Creativity and Decision-making Skills of Students of Entrepreneurship with Students of Other Courses in the University of Tehran

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۰۴/۱۰

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۰۲/۰۳

Hosein Saremi
Moosa Piri
Javad Mesrabadi

حسین صرمی *
موسی پیری **
جواد مصراآبادی ***

Abstract: The purpose of this research was to compare creativity and decision-making skill in students of Entrepreneurship with students of other fields in the University of Tehran. The statistical sample consists of 127 students of Entrepreneurship that were selected by convenience sampling method, and 127 students of other fields that studied in 2010-2011 academic year in the University of Tehran and were selected by classification sampling method. The instrument used was two questionnaires: Abedi test of creativity and decision making scholar-made test. Hotlleng T^2 and independent sample t-test were the major statistical methods used in this research. The results showed that there is no significant difference between the two groups in terms of creativity score and decision making skill, and the results of independent sample t-test showed that there are no significant difference between the two group in term of creativity and decision making skill.

چکیده: هدف اصلی پژوهش حاضر، مقایسه دانشجویان رشته کارآفرینی و سایر رشته‌های دانشگاه تهران از لحاظ خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری است. روش این پژوهش، توصیفی و از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری پژوهش، کلیه دانشجویان ورودی ۸۸ و ۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته کارآفرینی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران هستند و نمونه آماری به شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده برای گروه مطالعه و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای برای گروه مقایسه از طریق جدول کرجیسی و مورگان (۱۹۷۰) انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش، پرسشنامه خلاقیت عابدی و پرسشنامه مهارت تصمیم‌گیری محقق ساخته، بودند. تجزیه و تحلیل یافته‌ها با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری T^2 هتلینگ و آزمون t مستقل نشان داد که بین دو گروه مطالعه و مقایسه، از لحاظ نمرات خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری تفاوت معناداری وجود ندارد.

Keyword: Entrepreneurship, Education of Entrepreneurship, Creativity, Decision Making

واژگان کلیدی: کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، خلاقیت، مهارت تصمیم‌گیری

* دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان (مسئول مکاتبات):

hosein.saremi@yahoo.com

** استادیار دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

*** دانشیار دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

مقدمه

امروزه پیشرفت‌های فناوری به دگرگونی‌های بی‌شماری در زمینه‌های کاری و تغییر در سازماندهی کار منجر شده است. یکی از راه‌حلهایی که برای عبور از بحران‌های اقتصادی به آن توجه شده است، توسعه کارآفرینی است. "کارآفرینی"، فرایند ابتکار و نوآوری و ایجاد کسب و کارهای جدید در شرایط مخاطره‌آمیز از طریق کشف فرصت‌ها و بهره‌گیری از منابع است. تغییر و تحول دنیای پرشتاب کنونی، چالش‌های پی در پی نظام‌های اقتصادی-اجتماعی، کاهش ذخایر زیرزمینی، افزایش فقر و بیکاری، موجب برجستگی مفهوم کارآفرینی شده است^۱ (احمد پور داریانی، صالحی و خسروی، ۱۳۸۸). برای اینکه اقتصادی موفق باشد نیاز به داشتن نیروی انسانی نوآور و کارآفرین^۲ است که با استفاده از خلاقیت^۳ خود نقش آفرینی کند و بستر را برای موفقیت‌های آینده فراهم نماید. کارآفرینان که در رأس کسب و کارهای مخاطره‌آمیزند، در جست‌وجوی فرصت‌ها هستند، و خلاقیت اغلب ابزاری برای موفقیت آنها تلقی می‌شود به طوری که در تمام مراحل کارآفرینی از ایجاد ایده اولیه تا تأمین مالی و فروش همه مستلزم خلاقیت است (کوندو^۴ و رانی^۵، ۲۰۰۸). خلاقیت را «ایجاد طرحی جدید با ارزش و متناسب» تعریف کرده‌اند (حسینی، ۱۳۷۸، ص ۱۳). بین ویژگی‌های افراد کارآفرین و ویژگی‌های افراد خلاق همپوشی وجود دارد؛ به طوری که برخی از پژوهشگران معتقدند که افراد خلاق از انجام خدمات غیرعادی برای گروه، ارائه ایده‌های مغایر با گروه و نتیجه‌گیری‌های نادر و منحصر به فرد واهمه‌ای نشان نمی‌دهند (گتزل^۶ و جکسون^۷، ۱۹۶۲، به نقل از مک لین، ۲۰۱۱). علاوه بر خلاقیت و نوآوری، فرایند کارآفرینی مستلزم ریسک‌پذیری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری است (کریمی، ۱۳۸۴). "تصمیم‌گیری عبارت است از انتخاب یک راه از میان راه‌های مختلف" (الوانی، ۱۳۷۴، به نقل از اکبرزاده چینی فروش، ۱۳۸۸، ص ۱۲). از طرفی صفات شخصیتی نقش مهمی در کشف فرصت‌های کارآفرینانه دارند و باعث می‌شوند که فرد کارآفرین برای فرصت‌های مناسب تصمیم متفاوتی بگیرد؛ در

1. Entrepreneurship
2. Entrepreneur
3. Creativity
4. Kundu
5. and Rani
6. Getzels
7. Jackson

حالی که افراد دیگری که فاقد چنین صفاتی هستند، علی‌رغم داشتن دانش و مهارت، قادر به اخذ چنین تصمیمات کارآفرینانه‌ای نیستند (خانجانی، مهین و حسینی‌نسب، ۱۳۸۵). به نظر می‌رسد که ویژگی‌های شخصیتی، از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده در تصمیم‌گیری‌های افراد باشند یکی از این ویژگی‌های شخصیتی، داشتن خلاقیت است؛ بنابراین، از یک سو، داشتن خلاقیت برای تصمیم‌گیری لازم است و باعث به وجود آمدن تصمیم‌گیری خلاق می‌شود (گلاف^۱، ۱۳۷۶)، از سوی دیگر، تصمیم‌گیری به عنوان راهبردی برای تفکر بخصوص تفکر خلاق به شمار می‌آید (شعبانی، ۱۳۸۷). رابرت لمب^۲ (۲۰۰۱)، معتقد به نقش کارآفرین به عنوان تصمیم‌گیرنده بوده و کارآفرینی را نوعی تصمیم‌گیری اجتماعی می‌داند که توسط نوآوران انجام می‌شود (به نقل از بارانی و اطهری و زرافشانی، ۱۳۸۸).

درباره کارآفرینی، دو نظریه مختلف مطرح است: یکی از این دو نظریه، کارآفرینی را یک خصیصه ذاتی و ارثی می‌داند و معتقد است که به طور بالقوه در افراد وجود دارد و نیازی به آموزش دادن آن نیست، و نظریه دیگر، بر این عقیده است که می‌توان با شناسایی فرصت‌ها و پرورش استعدادها، افراد، آن را آموزش داد (آلدریچ^۳ و جونز^۴، ۲۰۰۵). با نظر به اینکه دانشگاه‌ها می‌توانند با ایفای نقش حیاتی خود در دوران کنونی، موجبات توسعه و گسترش کارآفرینی را در تمام ابعاد و اجزای مملکت فراهم آورند، یونسکو (۲۰۰۴) در چشم‌انداز جهانی آموزش عالی برای قرن ۲۱، «دانشگاه‌های نوین را جایگاهی تعریف می‌کند که در آن، مهارت‌های کارآفرینی در آموزش عالی به منظور پرورش قابلیت‌های دانش‌آموختگان و برای تبدیل شدن به کارآفرینان توسعه می‌یابد». شاید تغییر رویکرد دانشجویان و دانش‌آموختگان از کارجویی به کارآفرینی، به سبب درک این مطلب است که در دنیای امروز، آن دانش‌آموخته‌ای نسبت به سایرین دارای مزیت رقابتی است که پا را از حوزه دانش و محفوظات فراتر نهاده و در حل مسائل عملی آن و محدوده تخصصی، مهارت داشته باشد و موفق عمل کند (طالبی و زارع یکتا، ۱۳۸۷). دانشجویان کارآفرین برای نوآوری باید ذهن خلاق داشته باشند و ایده‌های جدید تولید کنند و در جهت تصمیم‌گیری صحیح برای آینده برنامه‌ریزی نمایند. یک برنامه مؤثر آموزش کارآفرینی

---

1. Gelaff
2. Robert Lomb
3. Aldrich
4. Jones

باید به دانشجویان نشان دهد که چگونه رفتاری حرفه‌ای در زمینه کارآفرینی داشته باشند (علی میری، ۱۳۸۷). دانشگاه، باید دانش‌آموختگانی را به جامعه تحویل دهد که دانش را در کنار پژوهش‌های کاربردی به خدمت گرفته و با نوآوری، ارزش و کار می‌آفریند؛ بنابراین، می‌توان گفت که امروزه، مهم‌ترین زیرساخت دانش برای رسیدن به توسعه همه جانبه پایدار، تحقق «کارآفرینی دانشگاهی» است (شریف‌زاده، رضوی، زاهدی و نجاری، ۱۳۸۸).

از این رو، نظریه توارثی بودن کارآفرینی، جای خود را به آموزش کارآفرینی داده (طالبی و زارع یکتا، ۱۳۸۷)، و بر این اساس به استناد مواد ۴۸ و ۲۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، که بر توسعه کارآفرینی تأکید کرده و در جهت اشاعه کارآفرینی به منظور افزایش کارآمدی دانشجویان در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی از طریق تحول در برنامه و شیوه‌های آموزش در مقاطع مختلف و فراهم آوردن زمینه مشارکت هر چه بیشتر دانشگاهیان در توسعه کشور، آیین‌نامه طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور را که «کاراد» نامیده می‌شود، تدوین کرده و در دانشگاه‌های کشور به مورد اجرا گذاشته شده است (دبیرخانه کاراد، ۱۳۸۹). ارتقای کارآفرینی و تسریع فرآیند آن، نیازمند پژوهش‌هایی است که بیشتر جنبه کاربردی داشته باشد؛ لذا مسأله مورد بحث پژوهش این است که افرادی که به عنوان دانشجوی رشته کارآفرینی مشغول به تحصیل هستند و آموزش‌هایی در زمینه کارآفرینی دیده‌اند، آیا از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی کارآفرین از جمله خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری با سایر دانشجویان تفاوتی دارند یا اینکه آموزش در کارآفرین شدن افراد تأثیر چندانی ندارد که در این صورت شاید بتوان در برنامه آموزشی و محتوای دروس رشته کارآفرینی، تجدید نظرهایی اعمال نمود و در جهت افزایش توان خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری دانشجویان رشته کارآفرینی گام‌های موثری برداشت.

پیشینه تحقیق

کارآفرینی "فرآیندی است که فرد کارآفرین با ایده‌های نو و خلاق^۱ و شناسایی فرصت‌های جدید، به ایجاد کسب و کار و شرکت‌های نو، سازمان‌های جدید و نوآور مبادرت می‌کند که توأم با پذیرش خطر و پیامدهای احتمالی است و به محصول، فرایند یا خدمتی جدید به جامعه منجر می‌شود" (مقیم، ۱۳۸۳: ۷).

سازمان‌های امروزی با عرضه محصولات و خدمات جدید که دارای فناوری پیشرفته هستند، ضامن بقای خود می‌شوند و این موضوع، مستلزم خلاقیت، نوآوری^۱ و کارآفرینی است. نقش این عوامل مهم را بدین ترتیب می‌توان خلاصه کرد: خلاقیت، یک قابلیت فردی است که می‌تواند به یک اختراع یا ایده‌ای نو توسط فرد خلاق منجر شود. نوآوری فرآیندی است که اختراع یا ایده‌ای جدید را به محصول یا خدمتی که قابل عرضه در بازار است، تبدیل می‌کند. کارآفرینی، یک ویژگی فردی است که با وجود موانع بسیار زیاد و با عزمی راسخ تصمیم^۲ می‌گیرد تا یک محصول یا خدمت جدیدی را به بازار فرآیند نوآوری با موفقیت هدایت کند (کریمی، ۱۳۸۴، ص ۵۹). بدون نوآوری، کارآفرین بودن امکان ندارد و خلاقیت نیز بدون نوآوری نتیجه‌ای نخواهد داشت (شاه‌حسینی و کاوسی، ۱۳۸۸، ص ۴).

در ارتباط بین خلاقیت و کارآفرینی، یافته‌های تحقیق شکرکن، برومندنسب، نجاریان و شهنی ییلاق (۱۳۸۱) نشان داد که همبستگی خلاقیت و کارآفرینی دانشجویان معنادار بود و نتایج پژوهشی عزیززاده (۱۳۸۶)، اثربخشی آموزش خلاقیت بر نگرش کارآفرینانه و رفتار کارآفرینانه را نشان داد. ریسال^۳ (۱۹۹۲) نیز در پژوهشی که در کشور اندونزی انجام داد، مشاهده کرد که از جمله صفات مؤثر در انتخاب شغل، کارآفرینی، خلاقیت و نوآوری است (به نقل از شکرکن و همکاران، ۱۳۸۱). سازمان‌های صنعتی امروزی، سازمان‌هایی دانش‌محور هستند و خلاقیت و نوآوری، نقش فرآیند تغییر برای بقا و دوام آنها را ایفا می‌کنند (مصطفی، ۲۰۰۵). یکی از عامل‌های عمقی مهم و اساسی شخصیت، قدرت تصمیم‌گیری و عزم و اراده است. دانشجویان برای شروع یک کار جدید و مبهم، نیاز به قدرت تصمیم‌گیری بالا دارند. هنری^۴ (۲۰۰۳)، بیان می‌کند که قدرت تصمیم‌گیری، یک خصوصیت مشترک کارآفرینان بالفعل است. مطالعات وینتر^۵ و مک کلند^۶ (۱۹۶۹) و بروک هاس^۷ و گس^۸ (۱۹۹۰) نشان داد که کارآفرینان از عزم و اراده و قدرت تصمیم‌گیری بالایی برخوردارند؛ زیرا به تداوم و حفظ ریتم سریع کاری در یک دوره زمانی طولانی قادر هستند (به نقل از خانجانی و همکاران، ۱۳۸۵).

1. Innovation
2. Decision
3. Rissal
4. Henri
5. Vinter
6. Mackolend
7. Brockhaus
8. Gasse

متأسفانه اکثر تحقیقات کارآفرینی نیز توجه خود را به «فرآیند راه‌اندازی» کسب و کار (مرحله بعد از تصمیم‌گیری) معطوف کرده و نسبت به مرحله «تصمیم‌گیری» غفلت می‌کنند. در آموزش‌های کارآفرینی نیز این امر نادیده گرفته می‌شود؛ این در حالی است که به طور واضح، قبل از مرحله راه‌اندازی، مرحله تصمیم‌گیری قرار دارد. در مرحله تصمیم‌گیری به این نکته توجه می‌شود که چه عوامل و عناصری باعث می‌شود که یک دانشجوی تصمیم بگیرد که از میان گزینه‌های شغلی مختلف، راه‌اندازی یک کسب و کار را انتخاب کند (بارانی و اطهری و زرافشانی، ۱۳۸۸). تصمیم‌گیری عبارت است از "انتخاب از بین پیشنهادهای گوناگون و متناوب" (هاردمن^۱ و مک‌چی^۲، ۲۰۰۳: ۲۴۷). گاهی، تصمیم نگرفتن به اندازه اقدام به تصمیم‌گیری می‌تواند می‌تواند اهمیت داشته باشد (بارنارد^۳ ۲۰۰۴ و ویلسون، ۱۳۷۸).

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی از نوع علی _ مقایسه‌ای است. در این پژوهش، دو ویژگی افراد کارآفرین، یعنی خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری، به عنوان متغیر وابسته بررسی شده است. متغیر مستقل گروه‌بندی دانشجویان از نظر رشته است که به دو گروه دانشجویان رشته کارآفرینی (گروه مطالعه) و دانشجویان رشته‌های غیرکارآفرینی (گروه مقایسه) تقسیم می‌شوند.

جامعه آماری مورد مطالعه کلیه دانشجویان ورودی سال‌های ۸۸ و ۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته کارآفرینی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران هستند که به صورت حضوری مشغول به تحصیل بودند. از بین این جامعه آماری، ۱۲۷ نفر به عنوان نمونه آماری برای گروه مطالعه، با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و با برآورد جدول کریجسی^۴ و مورگان^۵ (۱۹۷۰) انتخاب شد. با توجه به نسبت جنسیت افراد در جامعه ۷۲ پسر و ۵۵ دختر است و به تعداد گروه مطالعه، گروه مقایسه از بین دانشجویان سایر رشته‌های علوم انسانی با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب و گروه‌ها با توجه به سال ورود به دانشگاه، مقطع تحصیلی، سن و معدل ترم قبل آنها معادل‌سازی شدند.

1. Hardman
2. Macchi
3. Barnard
4. Krejcie
5. Morgan

برای اندازه‌گیری متغیرهای وابسته پژوهش که خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری هستند از دو پرسشنامه استفاده شد. به منظور سنجش خلاقیت از آزمون استاندارد شده مداد کاغذی عابدی (۱۳۷۲) استفاده شد. این آزمون ۶۰ گویه دارد. در این تحقیق ضریب پایایی پرسشنامه استاندارد شده خلاقیت، با استفاده از ضریب آلفای کرانباخ، ۰/۹۲. به دست آمد؛ در ضمن، برای سنجش مهارت تصمیم‌گیری از یک آزمون محقق ساخته استفاده شد که برای تعیین روایی محتوایی و صوری از نظر متخصصان، برای روایی سازه‌ای از تحلیل عاملی اکتشافی و برای تعیین پایایی از روش آلفای کرانباخ استفاده شد. در این تحقیق ضریب پایایی پرسشنامه محقق ساخته مهارت تصمیم‌گیری، ۰/۷۷. به دست آمد.

یافته‌ها

برای تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون‌های آماری T^2 هتلینگ و t برای گروه مستقل استفاده شد. قبل از تحلیل داده‌ها پیش‌فرض‌های چند متغیری و تک متغیری روش‌ها بررسی شد. نتایج آزمون کولموگروف-اسمرینف^۱ نشان داد که توزیع نمرات متغیرهای وابسته نرمال هستند. همچنین مقدار غیرمعنادار آماره آزمون ام باکس^۲ نشان‌دهنده برابری ماتریس واریانس-کواریانس متغیرهای وابسته (خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری) در بین گروه‌ها بود. نتایج آزمون لون^۳ نیز در مورد تحلیل تک متغیره نشان داد که گروه‌ها از لحاظ واریانس درون گروهی در متغیر خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری همگن هستند.

جدول (۱) میانگین و انحراف معیار دو گروه دانشجویان رشته کارآفرینی و سایر

رشته‌ها در سطوح خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری

سایر رشته‌ها		رشته کارآفرینی		متغیرها
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۱۳/۷۰	۱۰۳/۶۲	۱۰/۲۲	۱۰۶/۰۲	خلاقیت
۷/۳۳	۶۷/۷۶	۷/۱۴	۶۷/۳۶	مهارت تصمیم‌گیری

1. Kolmogorov-Smirnov
2. Box,s M
3. Leven

اطلاعات جدول ۱، میانگین گروه کارآفرینی در متغیر خلاقیت ۱۰۶/۰۲ با انحراف معیار ۱۰/۲۲ و برای مهارت تصمیم‌گیری ۶۷/۳۶ با انحراف معیار ۷/۱۴ است، همچنین میانگین گروه سایر رشته‌ها برای خلاقیت ۱۰۳/۶۲ با انحراف معیار ۱۳/۷۰ و برای مهارت تصمیم‌گیری ۶۷/۷۶ با انحراف معیار ۷/۳۳ است؛ بنابراین، میانگین خلاقیت گروه کارآفرینی، کمی بیشتر از خلاقیت سایر رشته‌ها است. از طرفی میانگین مهارت تصمیم‌گیری در گروه سایر رشته‌ها نیز با اختلاف چند صدم بیشتر از گروه کارآفرینی است.

جدول (۲) آزمون T^2 هتلینگ برای تفاوت دو گروه از لحاظ خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری

آماره	مقدار F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معناداری
۰/۰۱۸	۲/۱۹	۲	۲۴۶	۰/۱۱

جدول ۲، نتایج آزمون T^2 هتلینگ برای تفاوت دو گروه از لحاظ نمرات خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری را نشان می‌دهد. نتایج این آزمون با مقدار آماره ۰/۰۱۸ و $F=2/19$ با درجه آزادی ۲۴۶ و $df=2$ ، در سطح معناداری $p \leq 0/05$ نشان‌دهنده این است که دو گروه، اختلاف معناداری از لحاظ ترکیب نمرات خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری با یکدیگر ندارند. به علت اینکه آزمون T^2 هتلینگ تفاوت ترکیبی از متغیرهای خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری را بین دو گروه بررسی می‌کند، و برای اینکه اثر هر متغیر را به صورت مستقل بررسی کنیم از آزمون t مستقل استفاده شد.

جدول (۳) آزمون t مستقل برای تفاوت دو گروه از لحاظ خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری

متغیرها	اختلاف میانگین	خطای معیار تفاوت	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
خلاقیت	۲/۴۰	۱/۵۲	۱/۵۷	۲۳۲/۹۳	۰/۱۱
مهارت تصمیم‌گیری	-۰/۳۹	۰/۹۱	-۰/۴۳	۲۴۷	۰/۶۶

جدول ۳، نتایج آزمون‌های t مستقل برای تفاوت دو گروه از لحاظ متغیرهای خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری را نشان می‌دهد. نتایج این آزمون با مقدار آماره $t=1/57$ و درجه آزادی $df=232/93$ در سطح معناداری $p \leq 0/05$ نشان‌دهنده تفاوت بین دو گروه از لحاظ خلاقیت نمی‌باشد همچنین نتایج این آزمون با مقدار آماره $t=-0/43$ و درجه آزادی $df=247$ در سطح معناداری $p \leq 0/05$ نشان‌دهنده تفاوت بین دو گروه از لحاظ مهارت تصمیم‌گیری نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج بررسی پژوهش نشان داد که دو گروه دانشجویان، از لحاظ ترکیب نمرات خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

با توجه به مبانی نظری از جمله، شکرکن و همکاران (۱۳۸۱) و خانجانی و همکاران (۱۳۸۵) فرض این است که افرادی که دانشجوی رشته کارآفرینی هستند، از لحاظ خلاقیت و تصمیم‌گیری، قوی‌تر از سایر دانشجویان باشند، اما این پژوهش، نتایج تفاوت معناداری را بین این دو گروه نشان نداد که با مبانی نظری همخوانی ندارد. این نتایج نشان می‌دهد که تمرکز دروس و روش‌های تدریس برای پرورش مهارت‌های خلاقیت و تصمیم‌گیری دانشجویان، چندان مناسب نیست.

همچنین نتایج بررسی تک تک متغیرها نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین دو گروه از لحاظ خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری وجود ندارد.

با توجه به مبانی نظری، از جمله کوندو و رانی (۲۰۰۸)، مصطفی (۲۰۰۵)، عزیززاده (۱۳۸۶) ریسال^۱ (۱۹۹۲)، به نقل از شکرکن و همکاران، (۱۳۸۱)، وجود خلاقیت برای کارآفرینی ضروری است و یکی از عامل‌های اصلی در تمایز بین دانشجویان کارآفرین و غیرکارآفرین است؛ در صورتی که یافته‌های پژوهش با مبانی نظری همخوانی ندارد و این ناهمخوانی ممکن است به این دلیل باشد که در زمینه افزایش خلاقیت در رشته کارآفرینی تلاش جدی صورت نگرفته باشد که در این رابطه کوندو و رانی (۲۰۰۸) بیان می‌کنند علی‌رغم هزینه‌های بسیار برای برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی، این دوره‌های آموزشی در جهت افزایش و گسترش خلاقیت برای کارآفرینی در فراگیران، چندان موفق نبوده است.

در زمینه تصمیم‌گیری نیز هاردمن و مک چی (۲۰۰۳) و خانجانی و همکاران (۱۳۸۵) بیان می‌کنند که ویژگی‌های روان‌شناختی خاصی باعث می‌شود تا دانشجوی کارآفرین، تصمیم متفاوتی برای فرصت‌های مناسب بگیرد. یافته‌های پژوهش با مبانی نظری همخوانی ندارد و شاید این ناهمخوانی به این علت باشد که متغیرهای دیگری غیر از تصمیم‌گیری می‌تواند در کارآفرینی تاثیر گذار باشد. در این رابطه، فایوله^۲، گایلی^۳ و کلرک^۴ (۲۰۰۶)، اشاره می‌کنند که آموزش کارآفرینی و محتوای برنامه‌های

---

1. Rissal
2. Fayolle
3. Gailly
4. Clerc

آن، به تنهایی نمی‌تواند به تربیت کارآفرینان موفق بپردازد و نتایج نشان داد که آموزش در کنار عوامل دیگری همچون تسهیل قوانین و مقررات کار، ایجاد مکانیزم‌های حمایتی و مالی، تبلیغات و فرهنگ‌سازی، جایگاهی بی‌بدیل و انکارناپذیر دارد. قبل از بررسی‌های پژوهشی تصور می‌شد که اگر حتی همه دارای توانایی یکسانی باشند، باید کسانی که به عنوان دانشجوی رشته کارآفرینی وارد این حوزه شده‌اند و آموزش‌های لازم در زمینه مهارت‌های کارآفرینی را می‌بینند، از لحاظ این مهارت‌ها و توانایی‌ها، بخصوص دو ویژگی خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری، به حد نسبتاً قابل قبولی رسیده باشند؛ اما آموزش رشته کارآفرینی نتوانسته است این زمینه را برای ویژگی‌های اساسی کارآفرینی از جمله خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری فراهم آورد و می‌توان در آموزش رشته کارآفرینی تجدید نظر‌هایی را اعمال کرد.

پیشنهاد‌های کاربردی

- بازنگری و تغییر در محتوای برخی از دروس آموزشی رشته کارآفرینی و جهت‌دهی این دروس به سمت پرورش مهارت‌های عملی و فنی کارآفرینی.
- به برنامه‌ریزان رشته کارآفرینی در سطح دانشگاه توصیه می‌شود که در تدوین و طراحی رشته، به آموزش خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری توجه ویژه‌ای نمایند.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- علاوه بر خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری، متغیرهای دیگری (قدرت ریسک‌پذیری، اعتماد به نفس و...) بین این دو گروه مقایسه شوند.
- متغیرهای خلاقیت و مهارت تصمیم‌گیری بین دانشجویان ترم پایین و ترم بالای رشته کارآفرینی بررسی شود.
- این متغیرها را با ابزارهای دیگری بین دانشجویان رشته کارآفرینی و سایر رشته‌ها مقایسه نمایند.
- شناسایی مکانیزم‌های انتخاب و آموزش کارآفرینی به افراد برخوردار از ویژگی‌های خلاقیت و توانایی تصمیم‌گیری.

منابع

- احمدپور داریانی، محمود؛ صالحی، مریم و خسروی، زهره (۱۳۸۸). بررسی تطبیقی انگیزه پیشرفت در کارآفرینان با غیرکارآفرینان در صنایع شهر تهران. *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، سال ۲، شماره ۶، ۷۲-۵۷.
- اکبرزاده چینی‌فروش، میترا (۱۳۸۸). *بررسی رابطه عزت نفس با قدرت تصمیم‌گیری مدیران آموزشی در دبیرستان‌های شهر تبریز در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد واحد تبریز.
- بارانی، شهرزاد؛ اطهری، زهرا و زرافشانی، کیومرث (۱۳۸۸). بررسی دلایل گرایش به کارآفرینی دانشجویان علمی-کاربردی کشاورزی (مطالعه موردی: استان کرمانشاه). *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، سال ۲، شماره ۶، ۹۵-۷۳.
- حسینی، افضل‌السادات (۱۳۷۸). *ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن*. مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر.
- خانجانی، زینب؛ مهین، همایون و حسینی‌نسب، داوود (۱۳۸۵). نقش عامل‌های عمقی شخصیت در استعداد کارآفرینی. *فصلنامه علمی-پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز*، سال ۱، شماره ۴، ۸۷-۱۱۳.
- دبیرخانه کاراد (طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌ها) (۱۳۸۹). *آیین‌نامه طرح کاراد*. تهران، قابل دسترس در بخش معرفی www.karad.irost.org
- شاه‌حسینی، علی و کاوسی، اسماعیل (۱۳۸۸). *نوآوری و کارآفرینی*. تهران: آبیژ.
- شریف‌زاده، فتاح؛ رضوی، سیدمصطفی؛ زاهدی، شمس‌السادات و نجاری، رضا (۱۳۸۸). طراحی و تبیین الگوی عوامل مؤثر بر کارآفرینی دانشگاهی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام‌نور). *فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی*، سال ۲، شماره ۶، ۳۸-۱۱.
- شعبانی، حسن (۱۳۸۷). *روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر)*. چاپ سوم. تهران: سمت.
- شکرکن، حسین؛ برومندنسب، مسعود؛ نجاریان، بهمن و شهنی بیلاق، منیژه (۱۳۸۱). بررسی رابطه ساده و چندگانه خلاقیت، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی*، *فصلنامه علمی پژوهشی*، دانشگاه چمران اهواز، دوره ۳، سال ۹، شماره ۳ و ۴، ۲۴-۱.

- طالبی، کامبیز و زارع یکتا، محمدرضا (۱۳۸۷). آموزش کارآفرینی دانشگاهی و نقش آن در ایجاد و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط (SMES) دانش بنیان. فصلنامه توسعه کارآفرینی، سال اول. شماره اول. ۱۳۱ - ۱۱۱.
- عابدی، جمال (۱۳۷۲). خلاقیت و شیوه‌ای نو در اندازه‌گیری آن. پژوهش‌های روان‌شناختی، شماره ۲۰۱. ۳۱ - ۲۳.
- عزیززاده، سهیلا (۱۳۸۶). اثربخشی آموزش خلاقیت بر افزایش نگرش کارآفرینانه بیکاران شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- علی میری، مصطفی (۱۳۸۷). آموزش کارآفرینی: پیدایش، توسعه، گرایش‌ها و چالش‌ها. فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی. سال اول، شماره اول، ۱۳۱ - ۱۶۷.
- کریمی، مریم (۱۳۸۴). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انگیزه و خلاقیت جوانان فرهنگسراهای تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه تربیت معلم تهران.
- گلاف. اچ. بی (۱۳۷۶). تصمیم‌گیری خلاق. ترجمه علیرضا نظراهوری. تهران: بصیر.
- مقیمی، محمد (۱۳۸۳). کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران و مرکز کارآفرینی دانشگاه تهران.
- ویلسون، گراهام (۱۳۷۸). حل مسأله و تصمیم‌گیری. ترجمه دفتر امور مدیران بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی. تهران دکلمه گران.
- Aldrich, H., Jones, T. P., Mcevoy, D (2005). *Ethnic Advantage and Minority Business Developm*. In Ward, R., Jenkins, R (Eds), *Ethnic Business*, Cambridge Univercity Press, Cambridge.
- Barnard, C (2004). *The functions of the executive*. Cambridge, mass, Harvard university press.
- Fayolle, A., Gailly, B. and Lassas-Clerc, N (2006). Assessing the impact of enterepreneurship education programmes: a new methodology. *J. European Industrial Training*, 30 (9): 701-720.
- Hardman, D., and Macehi, L (2003). *Thinking: Psychological Perspectives on Reasoning, judgment and Decision Making*. England: John Willy & Sons, Ltd.
- Krejcei, R. v. and Morgan, D. W (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30, 607- 610.

- Kundu, S. C. and Rani. S (2008). Human resources entrepreneurial attitude orientation by gender and background a study of Indian Air Force trainees. *Int. J. Management and Enterpris Development*, 5 (1): 77-101.
- Mclean, L, D (2011). Organizational Culture's Influence on Creativity and Innovation: A Review of the Literature and Implications for Human Resource Development. *Advances in Developing Human Resources* 7 (2), 226-246. Published by: sage. <http://www.sagepublications.com>.
- Mostafa, M (2005). Factors affecting organisational creativity and innovativeness in Egyptian bu.... *The Journal of Management Development*; 1 (2); ABI/INFORM Global.
- Unesco (2004). *Hitgher education in Europe*. vol 9, Issue 2.